

عنوان:

بررسی وضعیت ایده آل فرزندآوری و سن ازدواج در استان یزد
و عوامل موثر بر آن

مجری:

محمد ترکاشوند مرادآبادی

چکیده و نتیجه‌گیری

هدف کلی از انجام این پژوهش بررسی وضعیت ایده‌آل ازدواج در بین افراد، وضعیت ایده‌آل فرزندآوری در بین افراد، عوامل مؤثر بر ازدواج، عوامل مؤثر بر فرزندآوری، علل زود و یا دیر ازدواج کردن از نظر افراد و علل عدم تمایل به فرزندآوری از نظر آنها در جوانان یزد بوده است.

ازدواج یکی از وقایع مهم حیاتی و برخورد دراماتیک است که از نظر اجتماعی به عنوان پیوندی باثبات بین زن و مرد شناخته می‌شود. زمان وقوع و سن ازدواج از مسائل مهم و قابل توجه می‌باشد. همچنین ازدواج یکی از مهم‌ترین وقایع جمعیتی در کنار سایر وقایع نظیر تولد، مرگ و مهاجرت است که تأثیر مهمی بر زندگی افراد دارد. زمان وقوع ازدواج از جهات گوناگون دارای اهمیت است چرا که زمان وقوع ازدواج تأثیر بلافصل و بدون واسطه‌ای را بر باروری اعمال می‌کند و باروری عامل بسیار مؤثر بر ساختار سنی و جنسی جمعیت و افزایش آن است. بنابراین وقتی پدیده ازدواج به تأخیر می‌افتد به دنبال آن وقوع ولادت و باروری و ساختار سنی و جنسی جمعیت دستخوش تغییر خواهد شد.

کشور ایران مانند سایر کشورهای جهان سوم در مرحله گذار از سنت به مدرنیته است که با تغییرات اجتماعی وسیعی در همه پدیده‌های اجتماعی از جمله ازدواج و همسرگزینی روبه‌رو است. تغییراتی که موجب شده تا مردان و زنان نگرش نوینی از پیوند زناشویی و ازدواج داشته باشند و آن را نه فقط به‌عنوان یک رابطه جنسی و تولید فرزند، بلکه برای به وجود آوردن یک زندگی کمال‌گرا، توأم با عشق و همدلی بدانند. دنیای جدید باعث بالا رفتن سطح آگاهی‌های اجتماعی، سواد عمومی و تحصیلات شده و به موازات آن سطح توقعات و انتظارات مردان و زنان به مراتب بیشتر از گذشته شده است.

با توجه به شرایط کنونی جامعه ایران می‌توان گفت ازدواج و فرزندآوری و سازوکارهای مرتبط با آن تبدیل به یک مسئله اجتماعی گردیده است و شرایط مشکل‌زایی برای جوانان به عنوان بزرگ‌ترین و مهم‌ترین گروه جمعیتی کنونی ایران ایجاد کرده است، بر این اساس می‌توان گفت مطالعه و بررسی آسیب شناختی خانواده از جمله مسئله ازدواج یکی از ضروریات دانش‌های اجتماعی به حساب می‌آید. افزایش مشکلات اقتصادی و مؤلفه‌هایی چون تورم، رکود، کاهش تولید، بیکاری، مصرف‌گرایی و افزایش سطح انتظارات، آثار منفی بر سن ازدواج جوانان گذاشته و موانع و مشکلاتی را در عرصه اقتصادی بر سر راه ازدواج جوانان به وجود آورده است. از این رو می‌توان مسئله ازدواج را به‌عنوان یک برساخت اجتماعی نام برد. امروزه پدیده ازدواج با سه مسئله محدودیت دسترسی، کاهش امکان و تمایل همراه شده است. به‌طوری‌که افزایش شهرنشینی، تحصیلات و اشتغال مدرن، منجر به تغییر ایده‌ها و نقش‌های اجتماعی جدید شده است. در مواردی نیز اعمال و هنجارهای فرهنگی به عنوان مسائل و موانع

پیش‌روی ازدواج عمل کرده و در نتیجه امکان و مطبوعیت ازدواج کاهش یافته و جوانان جایگزین‌های دیگری در این زمینه برای خود متصور شده‌اند. (عباسی شوازی و دیگران، ۱۳۹۴).

لذا مطالعه حاضر بر مبنای داده‌های حاصل از طرح پیمایش ملی ازدواج و طلاق انجام گرفته توسط سازمان ثبت احوال در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۷ به دنبال یافتن این موارد است؛ وضعیت ایده‌آل ازدواج در بین افراد، وضعیت ایده‌آل فرزندآوری در بین افراد، عوامل مؤثر بر ازدواج، عوامل مؤثر بر فرزندآوری، علل زود و یا دیر ازدواج کردن از نظر افراد و علل عدم تمایل به فرزندآوری از نظر آنها.

انتخاب جامعه مراجعه‌کننده جهت ازدواج به عنوان جامعه هدف تحقیق به این دلیل است که این قشر به عنوان پیشگامان تغییر در جامعه و شکل دهنده آینده تغییرات جمعیتی در کشور و استان یزد هستند. بررسی نگرش آن‌ها در باب ازدواج نشان می‌دهد که تا چه اندازه وضعیت ازدواج و فرزندآوری در یزد ناشی از تغییر نگرش‌ها است یا شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه، وضعیت ازدواج و فرزندآوری را در شرایط جاری قرار داده است. سیاست‌گذاری در حوزه ازدواج و فرزندآوری در ایران به‌خصوص در یزد در مرحله اول نیاز به این دارد که مشخص شود تغییرات ازدواج و فرزندآوری حاصل کدام یک از موارد فوق است. لذا شناخت به دست‌آمده از نتایج تحقیق بسیار ارزشمند و در جهت‌دهی به سیاست‌گذاری‌ها مؤثر خواهد بود.

این تحقیق با رویکرد کمی و روش تحلیل ثانویه بر اساس داده‌های سازمان ثبت احوال در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۷ انجام شده است. سازمان ثبت احوال کشور در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۷ داده‌ها را جمع‌آوری کرده است. در این پژوهش با کمک کتابچه راهنما و پرسشنامه سازمان ثبت احوال کد استان یزد و داده‌های آن مشخص شد. در مرحله بعدی، با استفاده از پرسشنامه سؤالات مورد نیاز این پژوهش مشخص و متغیرهای مستقل و وابسته تفکیک شدند. بعد از تشخیص متغیرها و سؤالات مورد نیاز، بخشی از داده‌ها و اطلاعاتی که به صورت متن وجود داشت کدگذاری شدند. در مرحله بعدی داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار Excel 16 و SPSS 24 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در فصل چهارم این پژوهش ابتدا یافته‌های توصیفی و بعد یافته‌های استنباطی و تحلیل‌های دومتغیره و جداول تقاطعی به ترتیب آورده شده است.

یافته‌های توصیفی تحقیق بیانگر این است که از ۲۵۱ نفر پاسخگو در استان یزد، حدود ۵۰/۲ درصد آن مردان و ۴۹/۸ درصد آن زنان بوده‌اند. همچنین بیشتر پاسخگویان (۳۶/۷ درصد) از گروه سنی ۲۹ - ۲۵ سال و کمترین پاسخگویان (۲ درصد) از گروه سنی ۴۴ - ۴۰ سال بوده است. از نگاه سطح تحصیلی اکثریت این افراد دارای مدرک دیپلم (۳۱/۹ درصد) و لیسانس (۲۷/۵ درصد) و تعداد اندکی از این‌ها دارای مدرک دکتری (۰/۸ درصد) بوده‌اند. از نظر وضعیت فعالیت، ۵۱/۸ درصد آن‌ها شاغل و ۲۵/۹ درصد آن‌ها دانشجو و ۶ درصد آن‌ها بیکار بوده‌اند.

به لحاظ درآمد ماهیانه، ۱۷/۹ درصد آن‌ها زیر یک میلیون، ۲۹/۹ درصد بین ۱ تا ۲ میلیون درآمد داشته‌اند و بیشتر آن‌ها (۳۸/۲ درصد) فاقد درآمد بوده‌اند. از نگاه محل سکونت، ۷۶/۹ درصد شهری و ۲۱/۹ درصد روستایی بوده‌اند. همچنین نحوه آشنایی قبل از ازدواج ۶۴/۵ درصد آن‌ها از طریق معرفی آشنایان و بستگان بوده است و بیشتر ازدواج‌ها (۸۴/۹ درصد) با انتخاب خود شخص و تأیید خانواده صورت گرفته است. علاوه بر این، ۸۶/۱ درصد از پاسخگویان با هم نسبت خویشاوندی نداشته‌اند. همچنین به لحاظ قومیت و مذهب ۹۸/۸ درصد فارس و شیعه بوده‌اند.

بر اساس نتایج مطالعه پاسخگویان سن مناسب ازدواج را ۲۵ تا ۳۰ سال (۴۷ درصد) و ۲۰ تا ۲۵ (۲۳/۹ درصد) بیان کرده‌اند. به طور کلی زنان سن ازدواج پایین‌تری را نسبت به مردان ایده‌آل دانسته‌اند. درآمد خانواده پدری بر سن مناسب ازدواج مؤثر بوده و با افزایش درآمد ماهیانه خانواده پدری، سن مناسب ازدواج بالاتر می‌رود. در ارتباط با تصمیم گیرنده ازدواج، ۵۹٪ افرادی که خودشان به همراه خانواده تصمیم به ازدواج گرفته‌اند سن بالای ۲۵ سال را مناسب ازدواج می‌دانند و ۶۰٪ افرادی که با تصمیم پدر و مادر ازدواج کرده‌اند سن زیر ۲۵ را انتخاب کرده‌اند و اکثر افرادی که به تنهایی تصمیم به ازدواج گرفته‌اند سن بالای ۲۵ را انتخاب کرده‌اند. سن مناسب ازدواج از نظر افراد شهری نسبت به افراد روستایی بالاتر است. از طرفی افرادی که درآمد ماهیانه بالاتری دارند، سن مناسب ازدواج را بالاتر از افراد با درآمد ماهیانه کمتر می‌دانند. تفاوت زیادی بین کسانی که مسکن ملکی دارند و کسانی که مسکن ملکی ندارند، از نظر سن مناسب ازدواج وجود ندارد، ولی تا حدودی افرادی که مسکن ملکی دارند، دیرتر ازدواج می‌کنند.

کسانی که دارای ملک هستند و یا در ملک پدری هستند تمایل به ازدواج در سنین پایین‌تر دارند. تک فرزندها زودتر ازدواج می‌کنند (۱۰۰ درصد کمتر از ۲۵ سال را انتخاب کرده‌اند)، و هرچه تعداد خواهر و برادر بیشتر شود، تمایل به ازدواج در سنین بالاتر افزایش می‌یابد (افرادی که بالای ۵ خواهر و برادر دارند ۸۳ درصد بالای ۲۵ سال را انتخاب کرده‌اند). عمده‌ترین دلیل دیر ازدواج کردن پاسخگویان شرایط نامناسب اقتصادی (۳/۹۸ درصد) و پیدا نکردن فرد مناسب (۶/۳۷ درصد) بوده است. اما عمده‌ترین دلیل زود ازدواج کردن، پیدا کردن فرد مناسب (۳/۱۸ درصد)، موقعیت مناسب و شرایط مناسب و علاقه (۱/۹۹ درصد) بوده است. علاوه بر این، مهم‌ترین علت تأخیر در عقد مسائل مالی (۸/۴ درصد)، تحصیل مرد (۲/۴ درصد) و تحصیل زن (۲ درصد) بوده است.

نتایج حاصل از ارتباط مسائل اقتصادی و اجتماعی و تعداد ایده‌آل فرزند نشان داده است که در همه گروه‌های مختلف، افراد بین ۱ تا ۲ فرزند را مناسب دانسته‌اند و در برخی گروه‌ها تفاوت‌هایی نیز وجود دارد.

بر اساس گروه‌های سنی، ۷۶٪ افراد زیر ۲۰ سال، ۷۸٪ افراد ۲۰ تا ۳۰ سال و ۸۶٪ افراد ۳۰ تا ۴۰ سال، تعداد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب دانسته‌اند. به طور کلی تعداد خواهر و برادر تأثیر زیادی بر تعداد مناسب فرزند ندارد و اکثر افراد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب دانسته‌اند، اما تا حدودی افراد با تعداد خواهر و برادر بیشتر، تعداد فرزند بیشتری می‌خواهند. بر اساس درآمد خانواده پدری افراد، هرچه درآمد بیشتر باشد تعداد فرزند کمتری می‌خواهند، هرچند که باز هم اکثراً تعداد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب اعلام کرده‌اند. افرادی که با تصمیم خود و خانواده ازدواج کرده‌اند، نسبت به کسانی که خودشان به تنهایی تصمیم به ازدواج گرفته‌اند تعداد فرزند بیشتری می‌خواهند. نوع سکونت افراد از نظر روستایی و شهری بودن اثری بر تعداد مناسب فرزند ندارد و اکثر افراد ۱ تا ۲ فرزند می‌خواهند. با افزایش درآمد، افراد تعداد فرزند بیشتری می‌خواهند و افرادی که مسکن ملکی دارند در مقایسه با افرادی که مسکن ملکی ندارند تعداد فرزند بیشتری می‌خواهند. افرادی که مسکن ملکی پس از ازدواج دارند و یا در ملک پدری هستند، تعداد فرزند کمتری نسبت به افراد با مسکن اجاره‌ای و در برابر خدمت می‌خواهند.

نتیجه مهم دیگر این است که حدود ۹۵/۲ درصد از پاسخگویان تمایل به بچه‌دار شدن دارند و تنها حدود ۰/۸ درصد از پاسخگویانی که تمایل به بچه‌دار شدن ندارند، علت بچه‌دار نشدن را تفاهم به بچه‌دار نشدن گفته‌اند. در واقع میتوان نتیجه گرفت که اکثر افراد تمایل به فرزندآوری دارند و اگر شرایط محیا باشد در حدود دو تا سه فرزند به دنیا خواهند آورد. لذا نظام سیاست گذاری جمعیت در کشور ایران صرفاً باید به دنبال محیا کردن شرایط فرزندآوری برای آنان باشد.